

Թէ իր անստգիւտ ուսուցչին տուած գաստիարակութիւնն էր որ կարտա- փայլէր:

Սիւլիլ ու Զօհրապ քիչ շատ ամենք նուա ծանօթ պէտք է ըլլան: Վերջի- նը որ Պոլսոյ էն նշանաւոր փաստա- բաններէն է անանկ թափով ու եւ- ռանդով մը կը գրէ իր կարծ յօդուած ներք: Նորս վէպերը ու վէպիկները ու անանկ դառն ու անհերքելի ճշմար- տութիւններ երեւան կը հանէ, որ իրաւամբ «անգութ գրող» անունին արժանացած է:

Իսկ Սիւլիլ (Տիկին Զ. Տօնէլեան) իր Աղջկան մը սիրար հողերանտկան բարբառով վէպով արդէն ծանօթ է: Մասին ի ու յետոյ Արեւելի մէջ ա- նոր գրածները բնորոշոր ամամբ չեն ունեցած հրապարակի վրայ երեւա- լու: Վիճարանելու այն աւիւնը որ զինքը յատկանշած է երկար ատեն, արճամբհանքը ամեն բանի նկատմամբ անոր սովորական ոյժը եղած է: Օր մը խոհանոցն է որ ի սիրեր, վասնզի կրնար մեղաքսեայ շրջազգեստներով չէ որ կը միան հոն, ուրիշ օր մը կը պաշտպանէ տան մէջ հին պրուզներով պատող կիները, որոնք մեղաբերուած են: Այլ չէ այն ատաղճան Սիւլիլ որ կերպի երբ իր բարբառովութիւնը մէջ ենքզինքը տարապաղ կը կարծեր ու չէր նախատեսեր «սիրել կուղեմ» ի- ռեն վերապահած ցաւատանջ պարագը:

Ապրիլ կուգեմ, անոնք երկիւրեք իրարմ յիշել կը գոչեն «սիր է մասնաւոր» եւ կը պատկերէ Դաւիթը, Յովն ու Յուդան Կրտսէն զիրար նմանութիւն հաւատ նեմ հաստատան:

Բոցեղ շունչ մը կ'իյնարեմ եւ, սիրտ մըսմ Որ խառնուի տեղիս հոգւոյս յորձանիւն մե սաղմոս մը ա'ի կ'իյնեմ բարձիւն սակ հաշ մ'ալ փայտ ընդդէմ արտ փոր- ձանիւն:

Այս բացակերպ սողերը ժայթքող Սիւլիլը չէ որ կը գտնանք «Մասին» ու «Արեւելք» մէջ: անուրջներու աշ: Խարհին յաջորդեր է իրականութեան պաղ ու մեղեդատիւ կմախքը:

Այս կարող գրագէտներու խումբը, որուն միացաւ յետոյ Տ. Արփիւրեա- նը ալ, ժամանակ մը բաւական յաջո

ղի թեամբ վարեց Մասինը: Գիւտի է թէ բացի Տ. Ա. էն միւս բոլորն ալ գրական թիրթիրու մէջ տեսնուելու առիթ միայն ունեցած, օրագրական պայքարներ մղելու անխառն ու ան- գիտակ էին: Եթէ անոնք ձեռնարկէին գլուտ գրուին թերթ մը հրատարակե- լու, տարակոյս չունինք թէ պիտի յա- յողէին: Բայց օրագրոյ մը համար դա- զափարէ ու մտածուէ տեղի պէտք է ու լ'իւրոյնիս գրելու վարժութիւն մը, կրթութիւնը ակադեմիան մը, որմէ զուրկ էին այն բոլոր գործի մարդիկը: արդէն երբ «Արեւելք» «Մասին» յա- ջորդի, ասոնցմէ ոչ ոք կուգէր քա- ղաքական խնդիրներով գրապի որ սա կայն օրաթիւթի մը մէջ իր գիրագոյն բաժինը պէտք է ունենայ: այս մասին եղած խօսակցութեան մը մէջ, Եզրա Տէմիրճիպաշեան եւ մեզ համակարծիք կը պատմէր: Բանաստեղծ ու իմաստա- սէր Երեւան: Ամեն պարագայի մէջ, Մասին եւ Արեւելք իրենց հրատարա- կութեան բովանդակ տեսողութեանը ատենը միայն թերթերը եղան որ ան- կողմնակալ ու անկողակցական ուղ- ղութիւն մը ունեցան: պատիկ բան մը չէր այս: Բայց Պոլսոյ ժողովուրդին կռիւնը պէտք է որ զուարճանայ: Մասին ու Արեւելքի պահպանողակա- նութեանը գիւրք կերեւոյ թէ յուսա- հատեցուց վերջ ի վերջ: տեսնելով որ իրենց թերթը ի շնորհս սխալման- սխալներու միայն կը հրատարակուի, ու ալ ձանձրացած անշուշտ փշեղանի- լու չարակամ ակնարկութիւններէն, Հրանդ Ասատուր ատկուեցաւ հրապա- րակէն ըրտրովին քաշուելու: Իրեն հե- տեւեցան միւսներն ալ: վերջին տեսն- ները երբ զինքը տեսնելու առիթը ունեցաւ: «Պոլսոյ մէջ հայերը ու հա- մար ա'լ Լորդգրութիւնը վերջացած է, կըսէր»: Այժմ քանի մը ճգնմիներ կը հրատարակուի: «Արեւելք» լոկ հրա- տարակելու համար, այսինքն սխալման սխալներու ալ իրելու համար, ու մերթ- լուրջ մերթ փշեղանիներ չեն թերտնար լրենց յուսա' լրենքով ժողովուրդին զգացնելու թէ միշտ այն ինկած Արե- վելքն է որ կը հրատարակուի, հետե- լապէս պէտք է զգուշանալ զայն գնե- լէ:

Տ. Է.

ՎԱՌՆԱՅԻ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԻՆ ԳՐԲԵՐԸ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողնե- ռը, առկէ Տ տարիներ առաջ Թիֆ լիսի Հայ Հրատարակչական Ընկե- րութիւնը և հիգիւններ վառնա- լի հասարակութեան նուիրեցին խել մը գրքեր: որոնք ատեն մ'ալ յանձնուեցան Տիկիններու խնամա- կալութեան: Նաե Տիկինները հան գանակութիւններով գոյացուցած գրամէն շուրջ 120 Քրանքով ուրիշ գրքեր ալ բերել տուէն: Իսկ յետոյ այդ գրքերը առնուեցան Տիկիններու քովէն, առանց ստո- բադրութեան, Տ. Տ. Աճէմեանի և Տ. Իսակ Աւագի ձեռամբ: Այն ատեններն ալ Շարժումի մէջ հը- րուէր կարգացին վառնայի երի- տասարդութեան, որպէսզի օրինա- լուր ընթերցարան մը բանան և այդ գրքերն ալ իրենց յանձնուին: այդ ալ եղաւ: Մական ընթերցա- րանը շատ մը փակուեցաւ ու գիր- քերը յանձնուեցան Թաղ. Խոր- հուրդին:

Այժմ կը լսենք թէ Թաղ. Խոր- հուրդին՝ գլխերուն մէկ մասն միայն յանձնուած է, իսկ միւս մասը, իսակ Աւագի և Աճէմեան գրա- լած են, որք ոչ ընթերցասէրներու կը յանձնեն և ոչ ազգ. մայմնոյ մը:

Այժմ կը հարցնենք այդ երկու պարուններուն թէ ինչ իրաւամբ իրենց անձնական սեփականութեան պէս կը գործածեն գտնոք և չեն յանձնել Թաղ. Խորհուրդին, որ- պէսզի օրինաւոր և տեսական ըն- թերցարանի մը մէջ գնել ջանայ՝ յօգուտ և ի զարգացումն ժողովու- րդեան, որուն նուիրուած են այդ գրքերը: Եթէ այժմ ընթերցարա- նը գոյուած է, վաղը կը բացուի: Իսկ ժողովուրդը ինչ բանով կըր-

նայ ապահով ըլլալ այդ գրքերու մասին երբ ատենք «ստակական» երկու անհատի տրամադրութեան տակ ինկած են: Հաւաքոյն չէ՝ որ ազգային գրքեր ազգին պաշ- տօնական մարմնոյն հսկողութեան յանձնուի:

Գիտցող

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—(—)

Ըջմիածնէ տրուած հեռագիր մը կիմացնէ թէ Բշ. կէս օրէն վիճի Պարսից Շահը երեւանէն անցնելու առթիւ Ըջմիածին հանգիպած և վեհ. Հայրապետին կողմէ ընդու- նուած է: Այս առթիւ Պարսիկ վեհապետը Արեւ մը առաջին, դաշարդ պատուանշանը նուիրած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

—Պոլսոյ Ղալաթիոյ կիցորնա- կան վարժարանին մէջ ասուցչա- կան դասընթացք մը հաստատելու որոշում տրուած ըլլալով, Քաղ. Ժողովը այդ մասին ըլլալիք կար- դադրութիւնները գործադրել յան նախարար է:

—Նոյնպէս Քաղ. Ժողովը յան նախարար Բերայի աղջկանց վար- ժարանին մէջ Օրիորդներու ուսուց- չական դասընթացք մը հաստա- տել: Այս մասին Ստեփան Փաշա Սարգսեան և Խորհրդեան պիտի բա- նակցին Բերայի Թաղ. Խորհուր- դին և կուլուածոց Հոգաբարձու- թեան հետ:

Այս նոր կարգադրութիւնները կոչուած են Տաճկահայոց մէջ վար ժապիտանիցի մը պակասը լեցնե- լու ըստ կարելոյն: Փափաքելի է որ այդ կարգադրութիւնները հիմ- նական ինին և լուրջ հսկողու- թեան մը ենթարկուին:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԶՈՅԵՐ [28]

(ՊԱՅԿԵՐ ՄԸ ՏԱԿԱՎԱՅԱՅԱՆԻ ԻՐԱՎԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Մկրտիչ Սարգեանի հոգեբանութիւնը քիչ մը հասկնալու համար, հետեւեալ իրողութիւնները թող խօսին:

«Սալմոնտայ Ընկերական վարժարանը բացուե- լէն ի վեր, գեա առաջին անգամն էր որ ընդհ. տե- սուչը կուգար այցելել զայն: Իր գալով՝ Մուշէն մաս նաւորապէս օր առաջ կը տեղեկագրէ ու հրահանգ կուտայ որ «Իրեն համար մէկ և կու հարիւր հաստ սիկար (գլանիկ) շինուի, մաքուր ու հին պինի պարտաստուի, ու իր ազդեցութիւնը տեղացիներու վրայ գործուր պահելու համար, արժանաւոր ըն- դուենելութիւն մը ըլլալ իրեն»: Այս հրամանագրի համաձայն, այն ատենուան ուսուցիչ Գուրգէն գեա հոն չեկած — Ս. Օ. Ա. իրար կանցնի. ա'լ զպրօցական գործեր ու աշակերտաց դասերը գրե- թէ կը մոռցուին: Քաղաքի հարուստներէն մէկուն տնէն ուղած գինին կը հայթայթուի: Տատկու ըն- տիւր ծխախոտէն՝ 4-500 հատ պատրաստ գլանիկ կը շինուի: մէկ շաբաթուան մէջ, վարժարանի սանի- ու ուսուցիչներ շորս համար գրօշակներով, կանտ- նաւոր կարգապահութեամբ, երեք անգամ մինչեւ թաղի գլուխ «Զիյու-Գօլը» կերթան: Քանի մը ժամեր հոն զինուորի պէս սղայքներ իրենց ու սուցիչներով կըսպասեն, բայց Պ. Տեսուչը չի գար: Է պրօցական խումբը իր դրօշակներով, կարգով ու

սարվազով, Ս. Օ. Ա. ի կողմէն հեղինակուած ու «Ընդհանուր տեսիլ» անուան ձօնուած:

«Վեհ Մկրտիչ Սարգեան՝ «Եւ հիմնադիր ընկերութեան, «Կեցցէ՛ յաւա անասան, «Ջամբել մեզ լոյս գիտութեան եւն. եւն. »

Երբ իր արեւելիսն խառնակ եղանակով երգե- լով ետ կը դառնան, ամբողջ քաղաքը կը յղդի:

Չորրորդ օրը՝ երբ տակաւին աղաքները իրենց դասերով կը դադրին, լուր կուգայ որ, «Տեսուչ է- ֆէնտին» եկել՝ քաղաքի իշխաններէն այսինչի տունը իջեր է: Անմիջապէս զպրօցի աղայք կը ցրուելին ու ուսուցիչները կը փութան Տեսչական իջեւանը իրենց հաւատարմական յարգանքները ա- նոր մատուցանելու:

Աստուծոյ շատ կանուխ, վարժարանի բոլոր սա- ները զպրօցը պատրաստ են: Ժամ երեքին (ը. ա.) Տեսուչ էֆէնտին վարժարանը պիտի այցելէ: Փա- ռուտը ընդունելութիւն պէտք է ընել: Հայաստան ցի միամիտ ու պարզ սղայոց մէջ մեծ հետաքրք- րութիւն մը կայ, «Սուլթանիէյէն» ելած ու «Ըմ- տամպօլէն» զրկուած Տեսուչը տեսնել, Ո'վ գիտէ ինչեր կանցնին անոնց ուղեգիրներու մէջէն, ու ինչ հրաշալէպներ կը պատմեն իրարու այդ սղայք ընդ հանուր Տեսչի այդքան «Սալթանաթը» ա'նձի մա- սին: Յանկալի ծամը կը հնչէ, կարողի բոլոր մա- ները՝ զինուորական խորին կարգապահութեամբ՝ Ամրորդայ վանալը գտնէն գուրս, խորով գետի գի- մաց, ուսնիներու ու բարտիներու հանգուցիչ լու- տուերին մէջ բարեւի կը կոչին, քաղաքի մէկ քանի իշխաններու ու շաղախներու հետ, Տեսչական

գալուստը կը տեսնուի, Ս. Օ. Ա. ի հրամանի հա- մաձայն՝ Տեսչական քալերգը կը դուրս:

«Վեհ Մկրտիչ Սարգեան՝ «Եւ հիմնադիր Ընկերութեան, «Կեցցէ՛ յաւա անասան, «Ջամբել մեզ լոյս գիտութեան ... »

Ամրող սալակերտները կանոնաւոր կարգապա- հութեամբ առջեւէն, Տեսուչն ու իր շքախուրձնե- տեւէն, երդելով զպրօցի սրահը կառավարողին, ուր սաներու կողմէն նախակ ուղեքձ մ'ալ կը կարգա- ցուի, որոյ մէջ՝ իր փծուն գաղափարները շողող ու իր վրայ չգտնուած արժանաւորութիւնները դը- րուատող չափազանցութիւնները մոռցնել կուտան այն ցաւումը, զոր ունեցած էր ան երէկ, քաղա- քէն դուրս՝ գինք չգիմաւորելու համար:

Քանի օր որ մնար Տեսուչ էֆէնտին իր տրա- մադրութեան շերքեւ դո' ուղղ վարժարաններէ մե- կուն մէջ, ու օրական տառն անգամ եթէ պէտք ըլ- լայ որ անիկա իր առանձնատնոցէն զպրօցի սրահը մտնէր, ամբողջ սալակերտները անմիջապէս պէտք էր օտքի վրայ ելած ըլլային, մինչեւ անիկա սի- գաճում ման դար, մէկ երկու վայրկեան դուրս ել- նէր, կամ հո'ն բարեհաճէր քաղաքը մը նստիլ: Ան- կէ ետք զպրօցի աղաքները պէտք էր նստէին: Զինք ընդունելու այս փառաւոր, կարգն ու սարքը կը գործադրուէր իր մեկնած օրն ալ, անիկա ձանա- պարհ գնելու «Երթաս բարեա՛ւ, մեր բարեբար» եր- գը խորին խոնարհութիւնով ու սրտաթունդ եր- գելով:

— Պատրիարքի միջոցաւ Մուշի առաջնորդարանը զրկուած 37 ոսկիի աւանդ գումար մը, որ պանդուխտներու բնասնեաց պիտի յանձնուէր, Մշեցի մը իւրաքանչեւ է, որով այդ խեղճ բն. տանիքներուն զրկանք մը եղած է։ Քաղ. ժողովը վերջին նիստին ուղից պատրիարքարանի անտուկէն 37 յր. վճարել, և զեղծուած գործող անձը դատի տալ։

— Անտիոքէն Յակոբ Թովմասեան ազգայինը իր կնոջ անդամալուծութիւնն յայտնելով ամուսնալուծուած խնդրած էր կրօն. ժողովէն։ Ժողովը ներկայացուած պարպան բանաւոր չի դատելով Թովմասեանի խնդրանքը մերժած է։

— Եօղուն-Օլուքի (Ուտիօք) ազգայինք հանրագրութիւնով մը խնդրած էին որ հոն ուր նոց մը բացուի։ Նպատակն յանձնաժողովը իր սնտուկի անձուկ վիճակին պատճառաւ մերժած է այդ խնդրանքը։

— «Քօնսթանթինուբօլիս» յունարէն թերթը գրած է թէ պատրիարքը նամակաւ շնորհակալութիւն յայտնած է մէկ քանի Բարիզցիներու, որոնք թուրքիոյ հայ կարօտեալներուն ի նպաստ հանգանակութիւն մը բանալու նախաձեռնարկ եղած են։

— Մեր կրօնական իշխանութեան կնճռոտ հարց մը ներկայացած է այս օրերս։ Զանիկի տուալ անդապահը հարցուցած է պատրիարքարանի թէ, եթէ հայ եկեղեցւոյ զաւակ՝ երկու ամուսնին ինչ մին ու է պատճառով կրօնափոխութեան դիմէ և օտար ծէսով ուրիշի մը հետ ամուսնանայ, միւսին համար ինչ տնօրինութիւն ընելու է, և թէ կրնա՞յ այս վեր-

ջինը իրրեւ այրի արտօնել երկրորդ ամուսնութեան քանի որ իրեն ամուսնին եկեղեցւոյ համար մեծած մը կը համարուի։

Մենք վստահ ենք թէ այս հարցումին կրօն. ժողովոյ երկու տեսնապետ Սրբազանները բացաւսական պարտախտն մը պիտի տան. մինչդեռ յոյն եկեղեցին այս պարագային մէջ երկրորդ ամուսնութիւնը կարծեմ է։

— Կրօն. ժողովը հաստատած է իւրեղայի երեք եկեղեցիներուն միացումը, որուն դէմ տեղացիները զանգատած էին։

— Պաշտօնական ծանուցումն Յ. Իզմիրեանց Գրական Յանձնաժողովոյն. — Սահակ Մեսրոպեան Գրական Մրցանակաբաշխութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաիկայ 1904 տարւոյ Յունիս 24 ի Սրբոց թարգմանչաց Սահակայ և Մեսրոպայ տօնին օրը, յորում պիտի բաշխուին երկու տարիներու մրցանակներ միանգամայն։ Ուստի, ըստ տրամադրութեան կտակի բարեյի շատակ Յովսէփայ Իզմիրեանց, կ'հրաւիրուին Պատուարժան հեղինակներն ու բանասէրները, որ եթէ գպրութեան և բանասիրութեան վերաբերեալ որ և է աշխատութեամբ կ'փափաքին մասնակցել այս մրցման, հաճին իրենց երկասիրութիւններն յուզարկել մինչև 1904 Մարտ 31, առ Ս. Պատրիարք Հայրն ի Ա. Պօլիս։ Տպագրեալ երկասիրութիւնները պէտք է ըլլան երեք օրինակ, իսկ ձեռագրերը մէկ օրինակ, որք՝ ըստ կանոնի, յետո չեն դարձուիր։

(Կնիք Ազգ. Պատրիարքարանի)

— Ռոտոսթոյի մէջ քանի մը ըստահակ հայեր 18 տարեկան հայ երիտասարդ մը զտրկիր և կտոր կտոր ըրեր են։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ՎԵՐՏԻ. — Հանրածանօթ Իտալացի մեծ երգահան վարպետը, անցեալները 88 տարեկան եղաւ։ Վէրտի որ աշխարհիս մէջ գեռ ապրող բոլոր երգահաններուն ամենէն նշանաւորն է, տակաւին կաշխատի Լորիտասարգի մը եւ խաղաղապետ երաժշտի մը աշխուժութիւնը։ Մինչևեւ դարձ գրեթէ ամեն օր նոր եղանակ մը կըստեղծէ։

ՔՕԼԵՐԱ ԵՒ ՋԵՐՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԻՆ. — Զամբորդ մը քօլէրայէ կը բռնուի ու երբ բոլորովին մեռած կը նկատուի. զինքը տանը մէկ անկիւնը կը նետեն։ Մերուի տան Տիկինը անգիտակից գիւսկին ուր գտնուելէն, փութը կը վառէ եւ տաք մոխիրը ստանց ուշադրութիւն ընելու կը թափէ գիւսկին վրայ։ Տաք մոխիրը գիւսկին վրայ թափուելովը մարդը կը վերակենդանանայ թէեւ մարմնոյն քանի մը մասերը այրած։ Այս դէպքը պատահած է Պէլճիգացի ժէնեզայի Ռիչարտի որ իր հրաշալի յարուսթեան վերջն ալ 40—50 տարի եւս ապրած է։

— ԶԻԹԱՆԻՏԻ ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԵՄԳՈՒՄԸ. — Գիտութիւնը այսօր եզակի գիտով մը կը գտնէ թէ ոսկորներու ալոսեցներէն (ուռ) մէկ քանիին գոյութեան պատճառ եղող միջոցը ընդհանրապէս խտտեալ, ցորենի հասկերուն եւ յարգի չիւղերու վրայ կը գտնուի ու այսպիսով կանցնի որոճացող կենդանիներուն։

Տօք. Մօլլէր մտրգագիտներու կախնները ուսումնասիրելով, Քօխի Հիւժախտի միջոցովին յար եւ նմանը գտած է։

Տօքթօրը 5 օր այս «պատիլ»ը պահելով տեսած է թէ հետզհետէ կատարեալագործուելով թոքախտի աշխարհաէր պաւիլը մէջ տեղ կ'ըլլէ այս միջոցը հնդկախտեղբու ներարկելով կենդանիները հիւժախտի արտանդիւրով մեռած են։ Այժմ այս խնդիրները գիտուններու լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած են։ որովհետեւ այս պատիլներէն բուսական կենդանիներն ալ վտրակուելով կրնան անկից ալ մարդոց փոխանցուի։

ԻՐԱՆԻՆԻՔ ԱՐՏՈՆՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐԲԵՒ ՎՍՐՁԻ. — Մէքսիկայի մէջ թէ ուռուցիչ եւ թէ աշակերտ հաւասարապէս կը ծխեն դաւարանի մէջ։ Այնտեղ աշակերտներուն յոռաշաղիմութեան չափը կարելի է հասկնալ դատարանին մէջ բարձրացած ծուխէն, սրովհետեւ աշակերտներէն ամեն անոնք որ լաւ պատրաստած են դաւարանի թէ աշխատող ուսուցչէն կարտօնուին ծխելու եւ թէ ուսուցիչը ինքը արժանաւորներուն կը բաժնէ սիկարները։

— ՈՒԵԼԻՑ ՈՒՏԵԼԻՔ. — Ամերիկայի մէջ սկսած են պատրաստել Պաքսիմադներ, Պիսքիւններ եւ այլ տեսակ խմորներ որոնց մէջ մեծ քանակութեամբ այլ եւ այլ ոգիւղից ըմպելիներ խառնելով. ինչպէս վիսկի, գօնեակ, ալսէնթ եւ այլն որոնք թէ կը կշտացուեն եւ թէ կը գինովցեն։

«ԻՐԱՆԻՆԻՔ»Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Տ. Բ. Սիւզմ. Բարեկ. — Անցեալ տարւոյ օգոստոսէն ի վեր թերթ կըստանաք ու բաժնեգիրք չէք զրկած։ Այսօր «Իրաւունք»ի 59 եւ 60 թիւերը ռըփիւզե գրուած ետ եկան, մինչդեռ աւելի վերջի թիւերը գեռ կըստանաք։ Ինչ է առ հակասութեանց պատճառը. բաժանորդ ըլլալ բաժնեգիրն չղրկել, մէկ թիւը մերժել միւսները ընդունել. խնդրենք բացատրեցէք։

— Տ. Ս. Գրիգորեան. Օլթիւնա. — Տեղւոյ թղթատան տեսուչը ձեր 73 եւ 74 թիւ թերթերը ետ զրկած է. եթէ տեղափոխուած էք ձեր նոր հասցէն իմացուցէք։

— Տ. Յ. Ո. Պուրկաղ—Ձեր նամակը նոյնութեամբ չի հրատարակուիր։

— Տ. Ս. Մ. Բէստէնճէ. — Ձեր քով մնացածը շուտով զրկելու էք այլեւս։

— Հետեւեալ բաժնեգիրները ըստացանք. —

Ս. Խ. — Պօթուշան	7.—
Մ. Կրպ. — Մէլիտիյէ	7.—
Պօղոս. — Գօզլուճա	6.—
Ս. Յով. — Իպրաիլ	14.—
Ա. Նազար. — Պէրլատ	15.—
Գ. Շահին — Սուլթան	14.—
Մ. Բեամիլ — Սիշթօֆ	10.—
Յ. Յրտնք — Ամերիկա	16.55

Լ

Քրքական բարքերու յատուկ աղատ ու տափակցող այս տեսակ քննութիւնը եւ նուազագոյնը համար. Գուրգէն առաջին օրէն կըսկսի զխորհրդիւն ընել ու փաստացի ցոյց տալ որ, ձեռնալ այդ անտանելի ինքնալ ուսանող մանուկներու մէջ, անձնասիրութեան, քմահաճոյքի ու գեռ ուրիշ վատ կրքերու բնազդը կը զօրացնէ, ու անոնց նկարագրի վրայ գէշ ազդեցութիւն գործող ազդակը կը դառնայ անիկայ։ Պէտք է, կըսէ, եզբայրութեան, անձնասիրութեան ու ինքնաճանաչութեան ազատ գաղափարները գործնական ներշնչել բնագաւառի այդ միամիտ սերունդին, այդ տեսակ շղոմարարութիւններն ու վէստութիւնները կըթական տեսակէտով՝ սոսկալի ոճիքներն են, որ անմիջ սերունդներ կ'ապականեն ու ամբողջ ժողովրդեան մը արդէն խանդարուած բարքերը անբարոյականութեան կը մօտիկցնեն։»

Այսպիսի համոզուած առողջ գաղափարներու ու լայն մտքերու տէր մէկը, ինչպէս էր Գուրգէն, ան շուշու չէր կրնար համակերպել այն վատ սովորութեանց, որոնք օրէնքի կարգ անցած էին, Բարեւանի վերջնասնութեան ներքեւ գտնուող գպրոցներու մէջ։

Մ. Յ. Սարգեան, իր իշխանութիւնը տարածուած ամեն գիւղի ու քաղքի մէջ, ուր ընկ. վարժարան կար, ունէր նաեւ իր ծառուկ ոստիկան

լրտեսները, ու իր փառքին ու պաշտօնին գէմ, պղղտիկ արատ մը բերող կամ գիտողութիւն մը բնողը անմիջապէս կը լրտեսուէր, նոյն իսկ միեւնոյն գպրոցի մէջ պաշտօն վարող պաշտօնակիցներու մէջ ցանած էր այս որոմը։ Այդ ստորին միջոցաւ, նա իր վճռական կամքը ի գործ կը դնէր։ Յանգուցն պաշտօնեան շուտով կը հեռացնէր, ու կարգ մը լաճերով ու տիրացուներով Հայաստանի Ընկերական վարժամանները կը լեցունէր, ինչպէս Համիտը «Բիւրգերով ու Առնաւուտ»ներով, Երլաղ Գէօշըր կեանքը կ'ապահովցնէ։ Այս մասին վկայ են 80—87ի Մասիս օրաթերթի ու Մանգու մէի մէջ՝ այլ եւրայլ տեղերէ գրուածներն ու Պ. Մ. Միրախորեանի երկտունե աւելի հրատարակած անժխտելի բողոքագրերը։

Մենք չենք ուզեր յանրամասնել նաեւ այն չար չիական ձգտումը, որով Սարգեանի միտքն ու ուշադրութիւնը կը կեդրոնանար ընկոյզի կոճղի ու Պոտոսի «Փասուլեան» յառուժարի վրայ։ Ընկերութեան իր ստացած առատ թոշակէն ու գեռ չեմ գիտեր ինչէն, կլորեկ գրամագլուխ մը շինած ու այդ գործին յատկացուցած էր։ Իր ձերբակալութիւնն որ տեղի ունեցաւ, պարզապէս իր պաշտօնի համար էր, որուն տեղ եթէ Անճէտ, Մէնճէտ կամ Ալի մ'այ կ'ըսէ ինչէր, ու «Ընդհանուր Տեսուչ Հայաստանի» — շատ անգամ այսպէս կարճ ու փայլուն կըստարագէր — պաշտօնի անունը կցէր իր ստորագրութեան, անպատճառ պիտի բռնուէր ու բանտարկուէր։ Այս պարագան Սարգեանի եւ իր ինկարկու Մարկոս Նաթանեանի ներքին մարդը որոշ կերպով մերկապարանոց ըրաւ։ Սարգեան երբ Չանկիրէն Պոլիս կը բերուէր, ու Համիտին մօտեկ Երլաղի մէջ կը բանտարկուէր. իր ծերունի հայր

Յակոբ Սարգեան՝ օր մը իր տղուն կողմէ Գաղղիէն ընէր գրուած տեղեկագիր մը կը բերէ. վճռալինջ Ա. տեհի առաջ, Ալի Շահպաղ Էֆէնտի միջոցաւ Տէրվիլ փաշային ուղղուած։ Յակոբ Սարգեանի հետ մտերմութիւն ունեցող պարկեշտ ու ազգասէր բարեկամ մը Մ. Սարգեանի ձեռագրով ու ստորագրութեամբ գրուած այդ տեղեկագիրը Գամանթօ-խանի մէջ իր կենդանի աչքով կը կարդայ, որու մէջ Հայաստանի ընդհանուր տեսուչը — իր սիրական մակգիրը — Մ. Սարգեան, երկար բարակ ծանօթութիւններ ու թրքական կառավարութեան մասին իր ամենաշու հաւատարմութեան ապացոյցներ տալէ ետք, մատնիչի մը պէս, բացարձակ կերպով իբր գրգռիչ ու վնասակար անձինք կամքատանէ եղեր՝ Ուրիմեան Վեհ. Հայրիկն ու Պ. Մ. Փորթուգալեան ընելով թէ, «Եթէ հայաբնակ գաւառներու մէջ որ եւ է յեղափոխական կամ հակաթրքական անշնան խլրտում կամ գաղափար մը կայ, անոր ալ հեղինակները այն երկու անձերն են, որոց երկուքի վնասակար գաղափարներուն ու գործերուն հոգեով չափ հակառակ եմ։»

ՂԱԶԱՐՈՍ Պ. ՆԱԶԱՊԵՏԵԱՆ

(Շարունակելի)

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ
ԲՕԼԻԹԵԲԻՅԷ

ԲԻՒՐՔԻԱ

Վերկիլերին միւսքին մերթէ-
պէս ազ փաթեմա Թօփանըլուպ
կէօնտէրիմէսի իշխան Սթանպու-
լան Սալիյէ նէղարէթիտէն Սնա
տօլունըն էքսէրի վիլայէթիէրինէ
էմր կիթտիկինի էվվիլէն եսպըր
իտիք : Պու տէֆա ալընան ժուր-
մաթա նազարէն : Վերկի թահսի-
տարարը ահալինին ֆուգարալը
զընտան տօլալը բարա թօփալա-
մամազտա վէ քէօլիլէն հիւքիւ-
մէթ մէմուրլարընա քարըր զօյմազ
տա իմիլէր : Հաթթա Պրուսա վի-
լայէթիտէն Եշնէ քէօլիլէնտէ ահա
ճէպրէն չիֆթ հօլփանլարընը զա-
պթ իթմէք իսթէյէն իշ ժանտար-
մալը էօլտիւրմիլ տիւր :

Էրմէնի գրիկընլարընտա միւ-
թէզարըր օլան Ս. Ամերիկա թէ-
պաուլարը իշխան թալէպ օլընան
25,000 լիւրա թազմինաթ հազգն-
տա Ամերիկա տէօվէթի Պապը
Ալիյէ Սօն իշքիմաքօմ վէրմէք
իւզրէ տիւր :

—Անտօլու վէ Սուրիա թա-
լաֆլարըն թիճարէթմէ նէ տէրէ-
ճէ էլ վէրիլի, վէ մահսուլտարը-
զը նէ զտտար օլապիլիթ քէշֆ վէ
րաֆօթօ իթմէք իւզրէ : Ալման
իւարիճիյէ նէղարէթիինն էմրի իւ-
զէրինէ Սթանպուլ Ալման սէֆարէ-
թի թիճարէթ մաալալաթ կիւզա-
լը Պրուսա, էրզրուս, վան, Գոն
եա, Հալէպ, Շամ, Պէյրուս, Պաղատ,
Իզմիր, Ատանա Սար
զուան, Իսկէնտէրուն Եաֆֆ և
Երուսաղէմ ճիւղէթիւրինի տօլալ
մազ իշխան Սթանպուլան հարա-
քէթ իթմէք իւզրէ իմիլ :

—Հալէպ վիլայէթի զապրթա-
լարըն զամըր իշխան իրատէ օլմուլ
տըր : Հալէպին շիմտիքի վալիսի
Տիարպէրի գըրկընընը իթտիւրէն
ճանիի մէշնուր էնիս փաշա օլտու-
լընը էլպէթ ունուտլումալը տըր :

—Սէլանիկ վիլայէթիտէն Ճուս-
այի Պալա հիւքիւմէթի թարաֆն
տան 1-2 քիշի տէրտէսթ օլունուպ
պունլարըն իւզէրինտէն սիւալ զու-
հուր իթմիլ տիւր : Պունլարըն Սա-
կէթօնիալը չէթէլէր իլէ մուխա-
պէրաթտա պուլունտըլարընը
շիւպէն օլընմազտա ալը : Պուն-
լարտան մաատա մուալիմ Տիմիդ-
րօֆ նամ պիւրիսի տալի տէրտէսթ
օլընուպ պունուն իւզէրինտէն Սօ-
ֆիայա կիթմէք իշխան պիւր թէզ-
քէրէ վէ մուխապէրաթտա պուլըն
ալըր զօմիթէլէրին իսիմէրի եա-
լըրը քեաղըտլար զուհուր իթմիլ
տիւր :

—Ամերիկա թիւրք էյիսի մաալ
ալամաղընտան Պապը Ալիյէ
միւրաճաթիլէ եա' մաալարընըն
վէրիլմէսի վէ եալսօտ կազէթմա-
լըղա կէշինմէսինէ միւսաւտէ օ-
լընմաալըն թալէպ իթմիլ տիւր :

—Բարիզ Օսմանլը էլիսի Սթան
պօլա տալէթ օլունուպ, պիւր գալ

տէֆատա Սուլթան իլէ կէօրիւ-
միլ : Սթանպուլտան վէրիլէն պիւր
թէլէկրաֆա նազարէն Սիւնիւր պէ-
լին տալէթի էվլիփալա գաշմըր
օլան իսմայիլ ֆէմալ Պէյ իլէ Օս-
ման փաշանըն նէ թէտպիլէ կէ-
րի չէվիլէպիլէնէքիլէրի հազգնտա
միւզաքէրէտէն իպարէթ իմիլ :

ԲՈՒՍԻԱ

—Անկիւ-Ալման իթթիֆազը իւ-
զէրինէ Բէթէրապուրիտաքի Գարա-
տալ, Սըրպ Լիլիլէրի իլէ Պուլկար
մաալալաթ կիւզարը : ալըր ալըր
իւարիճիյէ նէղարէթիինն տալէթ օ-
լընարազ միւզաքէրէ օլընմըր տըր :
Նայէ Ֆրայէ Բեռնէին իշպու-
մէսէյէ հազգնտա եազմըր օլտըրը-
նա նազարէն, Բուսիա տա Չինտէ
Անկիւ-Ալման իթթիֆազընա գար-
ըն պէրիտէ շարգտա տիկէր պիւր
իթթիֆազ հասըր իթմէք զալըրէ-
թիինտէ իմիլ :

ԲՈՒՄԱՆԻԱ

Իսթրիլթօ իւզէրինէ գօնալի-
նէնի վէրկիտէն տօլալը : Բուսէն
քէօլիլէրի արասընտա գարըրըր
լըզ վէ հիւքիւմէթէ գարըր նիւմա
իշէլը զօհուր իթմիլ տիւր :

—Չին գարըրըլըզ վէ գըրկընլա-
րընա սէպէպ օլալարըն ճէզալտն-
մաալը հազգնտա, իմէրաթթօր
ֆուանկ-Սու էմրնալէլէր չըգար
մըլ տըր :

—Բուսլար Սանչուրիտա պիւր
թալաֆտան իլէրիմէքտէ օլուպ,
պիւր թազըմ գալէլէր վէ ճէպհա-
նէ զապթ իթմիլէր տիւր :

—Անկիւ-Ալման իթթիֆազը
Չին իսանտալը իմէրաթթօրի
ֆէվզէլաթէ խօշնուտ պրազըրըն-
տան, պու կիւլէրտէ Բէքիլէն ամ-
տէթ իտէճէքիլէրի թէլէկրաֆ հա-
վադիսինտէն տիւր :

—Ճէզալտնա ճազ գապահաթը-
լարըն քիմէր օլաճազարըր տիւլէ-
լը էնէպիլէ թարաֆնտան թային
օլընմաալը, Չին իմէրաթթօր թա-
րաֆընտան տըրըն օլընմըլ :

—Բէքիլէնտէն վէրիլէն պիւր թէ-
լէկրաֆա նազարէն, սուլ հիւզա-
քէրէլէրինէ պալանմըլ օլուպ,
Չին հիւքիւմէթի պէշ պէնտալէն
իպարէթ պիւր շարթնամէ թազթիմ
իթմիլ տիւր :

1. Չին տէօվէթի պիւր միլիա-
ֆրանք թալ ինիլմէ էօտէմէկիվա-
տէր :

2. Բրէնս Գուան էպէտի հապ-
աա մահքիւմ օլաճազ :

3. Գիէնէին ալիլէլը էնէպիլէ-
նին միւլթէրիքէն թահթը հիւմա-
լէսինտէ պիւր վիլայէթի թահթիլ
օլաճազ :

—Էնէպիլ թիւմուրտա Չինէ
կիւրմէք իշխան սուհուլէթ վէրիլէ-
ճէք :

5. Չին տէօվէթի էվլիփալա
վէ սայիթ ելըրէրտէն սիւալ վէ
ճէպհանէ ալմալաճաղընը վաա ի-
տէր :

ԲՐԱՆԱՍՎԱԼ

Լօրտ Ռօպէրթս էօնիւմիլգաէքի
Նոյեմբեր 15 ինտէ ինկիլթէրա-
յա կիթմէք իւզրէ ճէնուպի ԱՅ-
րիգաւտան հարաքէթ իտէճէք տիւր :
Լօրտ Քիշնէր մուվազգաթէն Լօրտ

Ռօպէրթսըն մազամընը տէր էօհ
աէ իտէճէք տիւր :

—Ճէնէրալ Պիւլլըր պէօլիք
ալգըրլար իլէ ինկիլթէրալա տօղ-
րու ֆարթման հարաքէթ իթմիլ
տիւր :

— Իշ պու Հոկ 26 տա Բրէ-
թօրիտա զալէթ պէօլիք թան-
թանա իլէ թիւանսպալըն ինկիլթէ
րալա իլհաղըր րէնմէն իլան օլուն
մըլ :

—Ճէնէրալ Պարթըն Ֆրէտէրի-
քաալ նամ մահալէ եադըն Պօէր
Ճէնէրալը Տէվէդին օլտուսընը
քեաթիլէն տաղըթմըլ տըր :

—Պօէրէր Եաքոպտալ չէհրի-
նի կէրի ալապ վաշապն չէհրի-
նիտէ աթէլէ վէրմիլէր :

—Ս. Քիւրիկէր Նոյ 12 տէ
Սարսիլալալա վաալ օլաճազ տըր :
Հիւքիւմէթ ինկիլթէրի կիւճէն-
տիւրմէք իշխան րէսմի գա-
պուլ իճրա օլընմալաճազ :

ՊՈԼՆԱՎԱՐԻԱ

Իշպու Հակահմըրին 12 սինտէ
Սէպուստն մէճիլիսի (Սօպրանիյէ)
ալըրտը :

Ֆէլս Բրէնս հալրէթիլէրի քիւշա
տը նուլթընտա էհալինին սիւքիւ-
նէթի հալինտէն պահալէ, իլիթի-
լալըն միլլէթ վէ վաթման մա-
զարաթըլը օլաճաղընը էհալինին
անլամըլ օլաղընտան մէմուլիլէթ
պէլան իթտի : Պուլկարիտէն
թուրքիա վէ Բուսի իլէ սէմիթի
սուրէթտէ տօթ օլտըրըր կիպի,
տիկէր պէօլիք վէ քօմշու տէօվ
լէթիլէրէ տալի մինասիպէթի տօս
թանտէ պոնլընտըրըն պէլան
իթտի :

Անիւրէն Բուսանիա վէ Պուլկա-
րիա պէլինտէ հասըր օլան գրա-
տիլէթտէն պահալէ, Պուլկար միլ-
լէթին սուլհըրմիլլիլի վէ հիւքիւ-
մէթին հիւանիւ հարէքէթի սայէ-
սինտէ մէսէլէնին եադընէն պիւ-
թին պիւլթիլէն հալ ու խիթամ
պուլաճաղընը սէօլլէտի :

Սուլթանըն թահթա ճիւլիսի-
նին 25 սէնէլիք զիլնէթի մինասի-
պէթիլէ Պուլկարիտալ թէպիլէքէ
կիտէն մուրախալարըն Սթանպու-
տա հիւանի գապուլիլիլէ պուլտը-
լընը զիքըլէ, Պուլկար հրէքիւմէ-
թի հաղըրէսինին սայ ու զալըրէ-
թի սէմէրէսի օլալազ, Սուլթա-
նըն պիւր իրաւտէսի իլէ Պուլկարի-
տան թիւրքիայա կիտէն մալլէ-
րին կէօմրիկ թարիֆէօի էվվէլէրի
կիպի իճրա օլընմաալը վէ իքի հիւ-
քիւմէթ պէլինտէ կէօմրիլէր
միւսալի օլաճազ իւզրէ շէրաթիթ
թանգիլի էմր օլընտըրըն Բրէնս
խօշնուտիլէլէ զիքը իթմիլ տիւր :
Պունլարտան մաատա Ֆէլս-
Բրէնս հաղըրէթիլէրի նուլթընա
խիթամ վէրմէքտէն էվվէլ, հիւքիւ-
մէթի հաղըրէնին տալիլի նիգա-
մալ վէ թէշէրիլթ իշխան պապը
ճէտվիլէր Սօպրանիյէ թազթիմ
իտէճէկիլի պէլան իթմիլ տիւր :

Վ Ի ՃԱԿԱԼԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Շար. նախորդ քուէն եւ վեր)

Ի նպաստ Ազգ. Երկսեռ վարժարա-
նազ կազմակերպուած վիճակահանու-
թիւնը հոկտ. 15ի կիրակի օրն կա-
տարուեցաւ : շահող սոմաակնիւրուն եւ
պաթեւներուն թիւերն են.

Թիւ	Պարգև	Թիւ	Պարգև
531	45	757	48
540	1:9	764	110
547	61	774	17
554	35	779	95
561	80	792	108
568	54	824	81
584	76	827	52
596	37	850	56
602	41	853	32
609	2	854	62
633	82	857	116
635	29	865	78
638	58	878	59
639	18	883	103
885	100	1018	26
888	12	1035	72
890	15	1046	67
924	60	1052	25
936	89	1064	4
937	63	1104	43
957	36	1135	40
967	120	1138	42
977	86	1153	79
978	90	1161	68
990	101	1166	102
1002	16	1172	6
1009	7	1181	51
1198	11½	999	55

Սոյն տնտեսական տնկցողները կը
հրաւիրուին ի խորհրդարան Հողաբար-
ձութեան, իրենց շահած պարգեւները
ստանալու համար :

Զ Ա Ս Ի Ի Է

ՊՈԼՆԱՎԱՐԻԱ	Վալիւն	Վալիւն	Վալիւն
Վալիւն	51,56 լի հէք	7.57.9—	
Արապա	50-58 լի հէք	7.60/11.20	
Արիւս			
Վալիւն	100 քիւլ	8.40/8.60	
Արապա	38-47 լի հէք	5.—/6.20	
Երկուսն առապա		3.—/4.—	
ՅԱՍՈՒԼԻԱ 100 օդա		19.—/25.—	
ՅԱՎԱՐ		6.40/7.—	
ՏԱՐԸ		5.—/5.60	
ՍԵՐՐ ար.	56-57 լի	5.—/6.—	
Կիւնտէ	400/500 արապա	կէլմէքտէ	
տիւր	վէ վալիւն 25/30		
Վալիւն մուսթէլէսի ալթուն ֆրանք-			
է, արապա կիւմիլլէ			
Սալար եաշ օլուրա, ֆիլաթտան			
պէօլիք ֆարգ իտիյօր :			

ՊԱՐԱՆԻԷ

Վարնա րիազալընտա պաղգալիլէ	Վարնա րիազալընտա պաղգալիլէ
մալլէրին պու կիւնքի ֆիլաթը. ալ-	մալլէրին պու կիւնքի ֆիլաթը. ալ-
թուն ֆրանգ իլէ :	Ֆր. Սկր.
Գուշվէ	1.85.2.05
Եէֆէր. —(Բէլլէ) քիւլ	—/61
» (Բէլլէ) սանտր	31.60
Բիւրիւն. —Ճարնի չու-	
վալը	40.41
Բիւրիւն Ֆիլիպէ չուվալը	37.—
Բիւրիւն —Ինկի.	29.—
» րիդօն	50/51
ԿԱԶ. — Սանտր	8.20
Չէթիւն ԵԱԶԸ. —քիւլ	1.20/1.35
Գուրու իւզիւմ	—/55

ԲԱՍՈՒԴ

Վարնա մաղազալընտա իւլիէ	Վարնա մաղազալընտա իւլիէ
սաթըլարը.	սաթըլարը.
Ինկիլիլի Բիւլիլի Ն.	8/14 10.80
» Ն.	18/24 12.50
Եէրիլ Բիւլիլի Ն.	8/14 10.40
Չիլ բամբուլ հօգա	2.—

ՍԱՐԱՆԻԷ

Նարուլէն 22 ֆր. 40 սանթիմ
Սամ լիւրա 22.85 ֆր. ալթուն
Եօգարտաքի ֆիլաթըլարտան կէօրիլ
տիկի իւզլէ, պուղալ ֆիլաթըլ արթ
մըլ տըր : Ազաի օլալազ բամբուլ մա-
լէրին ֆիլաթըլ տիւլմէքտէ տիւր :

ОТТОВФН. Д. рт. Н. Бакърдженевъ
Печ. на Хр. Н. Вейншоевъ